

Ook 1963 een rampjaar voor de ooievaars

Door H. L. Schuilenburg (R.I.V.O.N.)

Het was een zeer laat voorjaar, dat na de strenge winter zijn intrede hield en de verwachtingen waren dan ook niet hoog gespannen, zodat het feit, dat het aantal uitgevlogen jonge ooievaars maar 56 bedroeg, ten slotte nog is meegevallen.

Merkwaardig is, dat mevr. Polak-Daniels op zaterdag 5 januari in het bos achter park Zorgvliet in Den Haag 2 ooievaars zag lopen. Bij informatie bleken nergens ooievaars te zijn ontsnapt, zodat het bepaald „achterblijvers” zijn geweest.

De heer D. F. Schaling te Rotterdam zag op 6 januari des morgens één ooievaar overvliegen. Deze kwam uit het oosten en vloog in westelijke richting. De rode snavel en langgerekte hals werden zeer duidelijk waargenomen.

De eerste ooievaars arriveerden dit voorjaar in Nederland te Nijveeen bij H. Veld en bij pastoor J. C. v. d. Heyden te Hank op 1 april, d.w.z. trots de barre winter 15 dagen eerder dan in 1962.

Voor het eerst in de Nederlandse ooievaarsgeschiedenis zijn er twee provincies bijgekomen waar dit jaar géén jongen zijn uitgevlogen, nl. Gelderland en Overijssel. Deze laatste provincie had wel twee door paren bewoonde nesten, maar er vlogen geen jongen uit. In Gelderland werd het tot nu toe laatste door een paartje ooievaars bewoonde nest slechts door een solitair bezet. (Schrijvers, Terwolde).

Zou ook deze kentering te maken kunnen hebben met de verandering van de landschappelijke structuur, evenals in Drente waar ik enige jaren geleden de aandacht op vestigde? Ook dit jaar kwamen er uit Drente klachten over verlaging van de waterstand, zodat zelfs drinkputten voor het vee droog kwamen te staan. (Langs de Hondsrug en in de omgeving van Meppel). Ook Groningen liep ontstellend terug, evenals Noord-Brabant, terwijl Zuid-Holland er nog het beste is afgekomen, wat het aantal uitgevlogen jongen betreft.

Merkwaardig is, dat er heel weinig meldingen binnen kwamen van zwervende of trekkende ooievaars. Friesland, had volgens mededelingen van G. Bosch de meeste. In juni werden in Friesland zelfs groepen van 7 en 16 ex. gemeld hetgeen een bijzonderheid is in het broedseizoen. In Drente werden 3 ex. te Havelte gezien door Schiphorst en een trek door K. Rumph te Nijveeen.

In Overijssel 1 ex. te Hengelo (v. Eck) en in Gelderland 2 ex. bij het randmeer te Nunspeet (De Boer). In Noord-Brabant te Waalwijk door Gragtmans half augustus veel ooievaars in de omgeving van zijn ooievaarsnest.

In Achterberg heeft het op een avond „gewemeld” van de ooievaars, die blijkbaar op de trek waren. Zij zaten op hooibergen, telefoonpalen, en hoge bomen om uit te rusten. Bij Riedstra te Rijperkerk is 1 jong ex. bij een gevecht om het leven gekomen terwijl de andere jongen werden uitgeworpen en eveneens sneuvelden.

De nesten te Haren (Gr.) en Woudenberg werden gerestaureerd met medewerking van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van

Vogels. Ook de hr. Wijnholds te Annen, liet zijn ooievaarsnest weer in orde maken. Verder verleende genoemde vereniging haar medewerking bij de nieuwbouw van nesten te Nijkerk, Oldebroek en Ittersum. Het totaal aantal nesten nam met 7 toe tot 277.

Tabel I. Overzicht van de bezetting der nesten 1957-1963

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Aantal paren met jongen	52	43	40	26	33	41	24
Aantal paren zonder jongen	21	13	10	22	16	10	9
Solitaire nestbewoners	16	14	10	19	13	10	11
Tijdelijk gebruikte nesten	22	26	16	9	14	16	14
Nesten waarom werd gevochten	24	10	14	11	8	15	4

Er vlogen dit jaar slechts 56 jonge ooievaars uit, d.i. precies 50 minder dan in 1962. In totaal werden 58 nesten gebruikt tegen 80 in 1962, terwijl slechts om 4 nesten werd gevochten (1962 = 15).

Tabel II geeft een overzicht van de nesten met hun aantallen jongen en het valt dan meteen op, dat er in 1963 geen enkel nest 5 jongen heeft opgeleverd en dat er maar op één nest 4 jongen werden grootgebracht.

Tabel II. Overzicht van de aantallen jongen per nest

3 nesten met 1 jong	= 3
11 nesten met 2 jongen	= 22
9 nesten met 3 jongen	= 27
1 nest met 4 jongen	= 4
	= 56 jongen

Het was opvallend, dat over het algemeen de ooievaars laat zijn vertrokken. Waarschijnlijk is dit te danken aan het warme, zachte weer in het begin van september.

Uit tabel III blijkt, dat in Nederland nog nimmer zó weinig nesten werden bewoond door paren. Zelfs in 1960, toen er slechts 51 jongen uitvlogen, werden nog 48 nesten door paren bewoond.

Van talrijke nesteigenaren en andere belangstellenden kwam het verzoek eens een opgave te verstrekken van de bewoonde nesten en gaarne voldoe ik aan dit verzoek. Om het overzicht gemakkelijk te maken is deze opgave per provincie.

<i>Groningen:</i>	M. Zonneveld-Hofstra,	Doezem	2
	G. Jipping,	Bellingwolde	—
	C. Besselink,	Marum	—
			2
<i>Friesland:</i>	E. Kijlstra,	Oudega/Sm.	3
	Stichting Landb. en Coöp.		
	Centrum, Oranjewoud,	Heerenveen	—
	R. Riedstra,	Rijperkerk	2
	R. de Vos,	Gorredijk	3
	Klaas Krol,	Tjalleberd	—
			8

Tabel III. Aantal jonge ooievaars per provincie 1939-1963

	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	N.-Brabant	Totaal	Aantal door paren be- woonde nesten	Aantal jongen per nest
1939	98	168	185	85	99	29	6	64	89	823	316	2.6
1950	42	30	42	24	14	10	—	14	21	197	85	2.32
1955	8	9	26	17	11	3	—	10	10	94	57	1.65
1956	11	13	27	14	8	—	—	8	14	95	65	1.46
1957	11	18	31	15	14	12	—	18	24	143	73	2.—
1958	5	11	29	17	12	6	—	10	21	111	56	2.—
1959	9	6	36	14	11	7	—	12	20	115	50	2.2
1960	2	8	11	4	3	—	—	14	9	51	48	1.06
1961	9	7	12	17	2	—	—	12	27	86	46	1.87
1962	27	11	18	12	3	6	—	16	31	106	50	2.12
1963	2	8	12	—	—	5	—	14	15	56	33	1.7

<i>Drente:</i>	De Kléncke,	Oosterhesselen	3
	J. Torenbos,	Eexterzandvoort	3
	Gemeentehuis,	Anloo	2
	Veld,	Nijeveen	2
	v. Dijk,	Kolderveen	2
	H. Hulzebos,	Oosterboer	—
			— 12
<i>Overijssel:</i>	G. J. Last,	Grafhorst	—
	J. J. Arendshorst.	Giethoorn	—
			— —
<i>Utrecht:</i>	C. Doesburg,	Montfoort	3
	J. A. Hosang,	Woudenberg	—
	A. Mulder,	Utrecht	2
			— 5
<i>Z.-Holland:</i>	Gemeentehuis,	Oudewater	2
	M. A. Oosterbeek,	Papendrech.	3
	J. Stam,	Kinderdijk	2
	Gemeentehuis,	Leerdam	2
	B. J. M. Lels,	Alblasserdam	2
	Ned. Herv. Kerk,	Molenaarsgraaf	3
			— 14
<i>N.-Brabant:</i>	Ned. Herv. Kerk,	Eethen	4
	L. A. Cové,	Sprang-Capelle	1
	Mevr. v. d. Meer,	Raamsdonk	1
	J. Gragtman,	Waalwijk	1
	Mevr. Wed. D. Noorloos,	Drongelen	3
	M. Raams,	Dussen	3
	Raadhuis,	Dussen	2
	A. Rombout,	Almkerk	—
			— 15

Totaal 56 jongen

Hartelijk dank aan alle nesteigenaren, belangstellenden, burgemeesters, rijks- en gemeentepolitie, die door het verstrekken van gegevens het mogelijk hebben gemaakt dit verslag samen te stellen voor het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten Behoeve van het Natuurbehoud. Soestdijkseweg 33, Bilthoven Noord.

- *Het adres van de schrijver luidt: H. L. Schuilenburg, Marshallaan 321, Utrecht.*

Late doortrekkers aan de Franse kust

Op 11 juni j.l. deden wij langs de kust van N.W.-Frankrijk enkele vogelwaarnemingen, waarvan het vermelden ons de moeite waard lijkt. Bij Pointe aux Oies, ongeveer 10 km ten zuiden van Cap Gris-Nez, zagen wij een groepje van zes grote sterns evenwijdig aan de kust naar het noorden lang trekken. De „Avifauna van Nederland” vermeldt, dat de soort tot begin juni doortrekt. Dit waren dus zeer late doortrekkers.

Het strand ten noorden van Cap Gris-Nez leverde ook een verrassing op: een volwassen kleinste jager (lichte fase), die zo weinig schuw was, dat wij hem enkele malen tot op ongeveer 20 meter konden naderen. De sterk verlengde middelste staartpennen waren toen goed te zien.

Bij Cap Blanc-Nez vlogen 2 volwassen noordse stormvogels voor de kalkrots rond. Het is niet ondenkbaar, dat de soort zich hier als broedvogel zal vestigen. Het aantal broedplaatsen langs de Britse kust is de laatste tijd aanzienlijk uitgebreid. Steeds werden daarbij enkele jaren voordat de vogels zich als broedvogel vestigden nabij de toekomstige kolonie noordse stormvogels waargenomen. In zee zwommen voorts nog groepjes eidereenden en grote zee-eenden, bij elkaar ongeveer 350 exemplaren.

- *A. L. Spaans, Regentesselaan 9, Oegstgeest, en C. Swennen.*

Gegevens gevraagd over scholeksters op de wadden

In verband met het wadvogelonderzoek (zie o.a. Het Vogeljaar 1963, blz. 57) is het belangrijk te weten hoe de wadvogels zich tijdens de afgelopen strenge winter hebben gehouden en in welke aantallen ze hebben overwinterd, om deze aantallen met die in normale jaren te vergelijken. Het betreft hier vnl. eenden steltloners en meeuwen.

Zo staat het wel vast dat vermoedelijk

eind december of begin januari grote aantallen scholeksters de Waddenzee hebben verlaten, waarna ze omstreeks begin februari, ondanks de vorst, weer terug kwamen.

Daarom zijn alle waarnemingen over boven genoemde vogels in de periode van november tot april van waarde. Belangrijk zijn: soort, plaats, aantallen, datum, eventuele trekbewegingen, vorstslachtoffers enz. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de scholekster.

- *J. B. Hulscher, Gerard Doustraat 94, Groningen.*

Wiens hamstervoorraad?

Half februari j.l. vond ik in een aantal nestkastjes in een laaggelegen loofbos een ongewone collectie: 5 veldmuizen, 1 mol, 1 heggemus, 1 koolmees, 1 pimpelmees, 1 mat/glanskop (1e kast); 1 veldmuis, 1 mol, 1 boomkruiper, 1 geelgorz (2e kast); resten van geelgorzen (2 andere kastjes). Het waren alle zgn. mezenkasten met een vlieggat van 32 mm en op een hoogte van 3½ m. De muizen en mollen waren gaaf en vers, met bloedsporen aan de kop. Alleen de mezen waren iets ouder, dus van vóór de vorst.

- *J. Visser, Pastoor Jacobsstraat 74, Deurne (N.B.).*

Vogels in Bretagne

Prof. Voous was zo vriendelijk mij er op te wijzen, dat door een onopgehelderde oorzaak in zijn „Atlas” de broedgebieden van *alk*, *papegaaiduiker* en *drieteenmeeuw* in Bretagne zijn weggevalen. Inmiddels zijn ze wel in de Britse en Duitse uitgaven vermeld.

Het broeden van de Noordse stormvogel in Bretagne is nog niet met zekerheid vastgesteld. Wel is deze soort reeds jarenlang bezig met „prospecting” van de Bretonse vogelbroedplaatsen. Het broeden kan elk jaar worden verwacht.

Inderdaad geeft het in „broedende houding” op rotsrichels zitten zij de Noord-

se stormvogel geen enkele garantie voor werkelijk broeden. Daarvoor moet men eieren of jongen zien.

- H. J. Stijper, Schoolpad 9, Laren (NH).

Vogelwaarnemingen aan de Eemmond 1963

„Eemmond” van de Prov. Vogelwacht mond” van de Prov. Vogelwacht „Utrecht” tellingen in het vogelwachtgebied aan de westelijke Eemmond. In totaal werden 149 soorten waargenomen, van begin maart tot in de tweede decade van november. Hiervan waren 28 soorten broedvogels, verdeeld over ca. 150 broedparen.

Steltlopers werden in 30 soorten waargenomen, waarvan: *grutto* max. 3000; *watersnip* max. 2000; *bokje* max. 34; *bosruiter* max. 55; *kemphaan* max. 300. Van april tot juli kwamen regelmatig *lepelaars* aan de Eemmond fourageren, max. 48 ex. Deze *lepelaars* werden enkele avonden vergezeld van een *kleine zilverreiger*, die zich in de *lepelaarskolonie* van het Naardermeer ophield.

Aardige waarnemingen waren voorts: *wilde zwaan* van eind april tot 7 juni; *ibis* (2 ×); *flamingo*; *kwak* (adult ex.); *kleine jager* (verschillende keren en max. 3 ex.); *slechtvalk*; *klapekster* (2 ex.); *poelsnip* (2 × 1 ex.) en *porceleinhoen* (max. 3 ad. en 13 juv.) welke hier broedvogel is.

In dit ornithologisch belangrijke gebied, waar geen individueel bezoek is toegestaan, kunnen, in overleg met de Commissie „Eemmond” van de Prov. Vogelwacht Utrecht, excursies worden toegelaten in de periode van 15 augustus tot 15 april.

- Commissie „Eemmond”, secr. Saturnuslaan 7, Bilthoven.